

Zdravotně rizikové chování mládeže

Dagmar Dzúrová, Ladislav Káždmer

Centrum výzkumu zdraví, kvality života a životního stylu

Struktura přednášky

2

- Úvod
 - Představení výzkumného centra GeoQol
 - Výzkumný kontext
- Česko – on-line šetření
- Vnímaná dostupnost a prevalence (ESPAD data)
 - Užívání návykových látek, Česko vs. evropské země
 - Užívání marihuany, Česko – vnitrostátní perspektiva

Centrum výzkumu zdraví, kvality života a životního stylu

3

Interní pracovníci:

Dagmar Dzúrová

Jana Spilková

Michala Lustigová

Ladislav Kážmér

Michal Pitoňák

Jan Jarolímek

Spolupráce:

Ladislav Csémy – NUDZ

Petr Winkler - NUDZ

Helena Hnilicová – 1LF UK

Eva Dragomirecká – FF UK

Martin Bobák – UCL

Hynek Pikhart – UCL

a další ...

The brochure for the Research Center GeoQoL is presented in a clean, professional layout. At the top, it features the logos of the Faculty of Science at Charles University and the GeoQoL center. Below the logos, a photograph of a cityscape, likely Prague, provides a visual context. The main body of the brochure is organized into several sections: 'RESEARCH AREA & EXCELLENCE' which details the center's focus on health, quality of life, and lifestyle; 'Mission' which states the goal of improving health and quality of life; 'KNOW-HOW & TECHNOLOGIES' which lists the center's capabilities; 'KEY RESEARCH EQUIPMENT' which mentions modern technology for data analysis; and 'EXPECTATIONS & REQUIREMENTS' which describes the services offered. The brochure also includes contact information and a footer with the university's name and website.

FACULTY OF SCIENCE
Charles University

Research Centre on Health, Quality of Life and Lifestyle in a Geodemographic and Socioeconomic Context (GeoQoL)
Dagmar Dzúrová (Associate Professor of Demography)
+420 228 951 390 | dzurov@natur.cuni.cz
Albertov 6, Prague 2, CZ-12843, Czech Republic, EU
geoqol.natur.cuni.cz

RESEARCH AREA & EXCELLENCE

Health, Quality of Life and Lifestyle in Geodemographic and Socioeconomic Context

- Population health and its geographical distribution
- Social epidemiology and social psychiatry
- Quality of life, social exclusion and integration of selected population groups into the majority with focus on immigrants and health-handicapped
- Lifestyle during the transformation period
- Shopping, retail and customer behaviour
- Value orientation in transforming society
- Gender issues, queer geographies
- Occupational diseases and risk factors at work

Mission
To improve the health and quality of life of populations, communities, and individuals through high-quality interdisciplinary research.

KNOW-HOW & TECHNOLOGIES

Content of Research

- Research Centre on Health, Quality of Life and Lifestyle in a Geodemographic and Socioeconomic Context (GeoQoL) is an interdisciplinary-oriented working group of scientific researchers, composed mainly of science teachers and students of the Department of Social Geography and Regional Development, Faculty of Science in the Charles University in Prague, the National Institute of

Mental Health and the Department of Epidemiology and Public Health, University College London.

- Research Center GeoQoL is mainly interested in the analysis of the current state of the population health, individual and social care methods, and environmental impacts and the socio-economic climate on population health.

Main Capabilities

- Complex thinking, ability to incorporate a range of various factors – social, economic, environmental and especially spatial.
- Cross-cutting skills needed in state/local health departments.
- Assisting regional/local departments in their strategic planning.
- Working with software for statistical data handling.

KEY RESEARCH EQUIPMENT

Modern technology for working with large data sources and their thorough analysis (SPSS, GIS) as well as for producing the outputs (plotters for large-size printing, scanners).

EXPECTATIONS & REQUIREMENTS

Offers

We offer the monitoring, evaluation and analysis of inequalities in health, health-risk behaviour, life style and similar socio-spatial phenomena.

Knowledge and Technology Transfer | Faculty of Science | Charles University in Prague

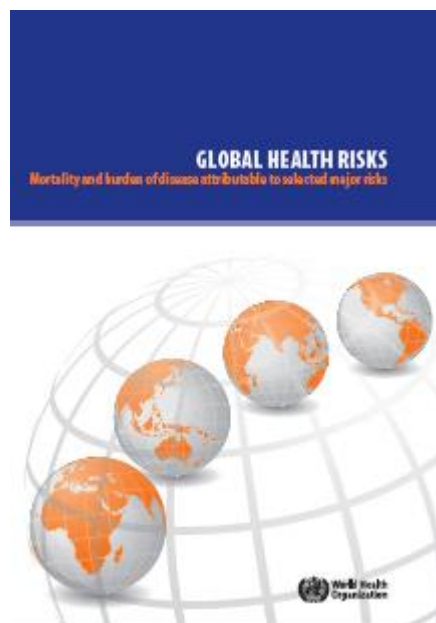
natur.cuni.cz/eng/science-and-research/knowledge-and-technology-transfer

1/2

Výzkumný kontext

4

- § 5letý projekt IGA MZ ČR: „Analýza vztahu zdravotně rizikového chování mládeže a socio-geografických determinant prostředí“
- § Evropský školní projekt o alkoholu a jiných drogách (ESPAD - European School Project on Alcohol and Other Drugs), 2007, 2011
- § Vlastní On-line šetření, 2014

Zdroj:
Global Health
Risks,
WHO, 2009

Table 2: Ranking of selected risk factors: 10 leading risk factor causes of DALYs by income group, 2004

Risk factor	DALYs (millions)	Percentage of total	Risk factor	DALYs (millions)	Percentage of total
World			Low-income countries^a		
1 Childhood underweight	91	5.9	1 Childhood underweight	82	9.9
2 Unsafe sex	70	4.6	2 Unsafe water, sanitation, hygiene	53	6.3
3 Alcohol use	69	4.5	3 Unsafe sex	52	6.2
4 Unsafe water, sanitation, hygiene	64	4.2	4 Suboptimal breastfeeding	34	4.1
5 High blood pressure	57	3.7	5 Indoor smoke from solid fuels	33	4.0
6 Tobacco use	57	3.7	6 Vitamin A deficiency	20	2.4
7 Suboptimal breastfeeding	44	2.9	7 High blood pressure	18	2.2
8 High blood glucose	41	2.7	8 Alcohol use	18	2.1
9 Indoor smoke from solid fuels	41	2.7	9 High blood glucose	16	1.9
10 Overweight and obesity	36	2.3	10 Zinc deficiency	14	1.7
Middle-income countries^a			High-income countries^a		
1 Alcohol use	44	7.6	1 Tobacco use	13	10.7
2 High blood pressure	31	5.4	2 Alcohol use	8	6.7
3 Tobacco use	31	5.4	3 Overweight and obesity	8	6.5
4 Overweight and obesity	21	3.6	4 High blood pressure	7	6.1
5 High blood glucose	20	3.4	5 High blood glucose	6	4.9
6 Unsafe sex	17	3.0	6 Physical inactivity	5	4.1
7 Physical inactivity	16	2.7	7 High cholesterol	4	3.4
8 High cholesterol	14	2.5	8 Illicit drugs	3	2.1
9 Occupational risks	14	2.3	9 Occupational risks	2	1.5
10 Unsafe water, sanitation, hygiene	11	2.0	10 Low fruit and vegetable intake	2	1.3

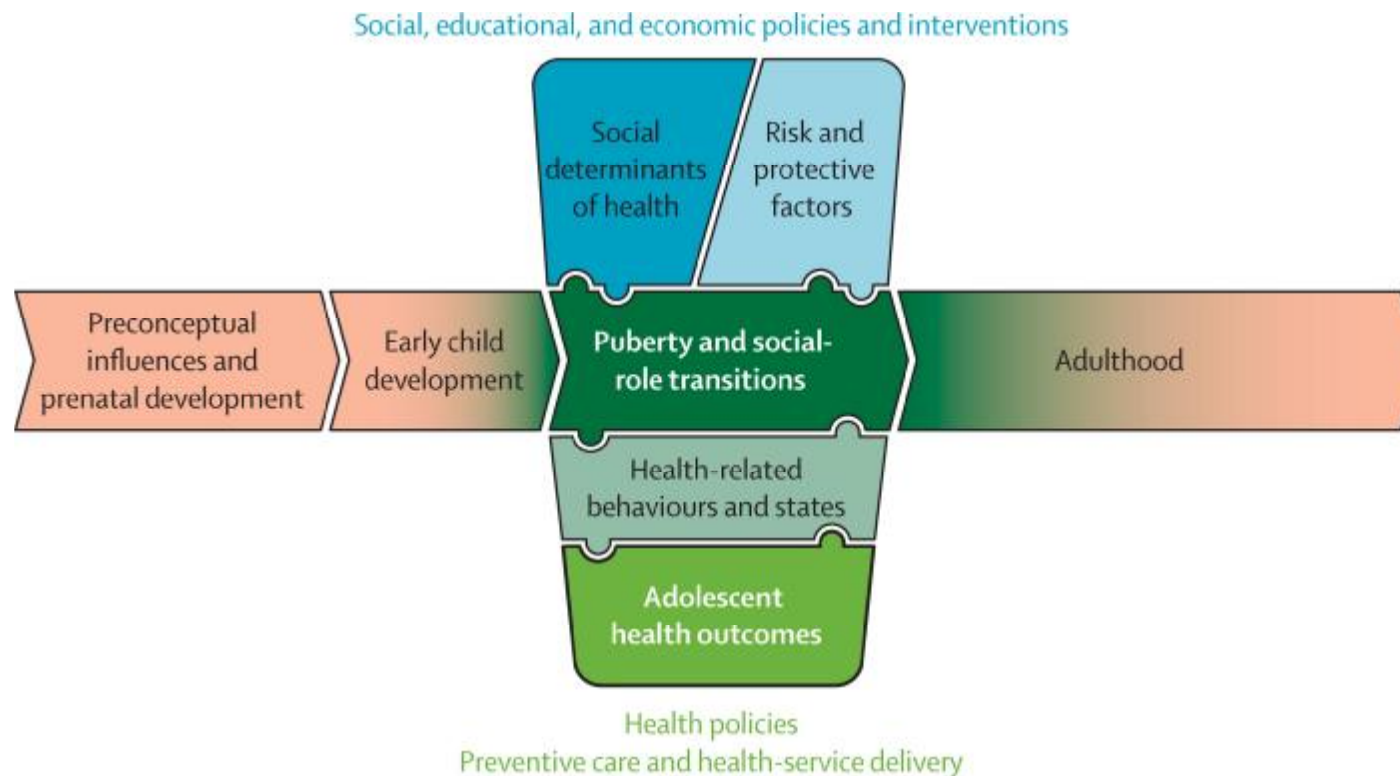
^a Countries grouped by 2004 gross national income per capita – low income (US\$ 825 or less), high income (US\$ 10 066 or more).

DALY (Disability Adjusted Life-Years)

Celkový počet roků života ztracených předčasnou úmrtností a zvýšenou nemocností

Teoretický rámec studia

6

Zdroj: [The Lancet 2012; 379:1630-1640](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60072-5) (DOI:10.1016/S0140-6736(12)60072-5)

Alkoholismus v českých zemích představoval na přelomu 19. a 20. století vážný zdravotní problém

7

Ze zprávy, kterou podalo c. k. místodržitelství o 191 z 212 okresů, vyplývají tři hlavní závěry:

1. „v Království českém jest alkoholismus nestejně rozšířen,
2. místy jest značně rozšířen,
3. nejvíce tímto zlem jsou stíženy východní kraje, západní jeví se býti poměrně čistými“.

Zpráva zemského výboru Království českého o zemských ústavech humanitních a o stavu veřejného zdravotnictví z roku 1901

Proč mladí riskují?

8

Dospívání - Přejchod do další životní etapy - Rozvoj něčeho vlastního, morálního kodexu a vytvoření identity, oddělení od rodičů

Raná puberta (11-14 let) – počátek odlučování od rodičů, touha vypadat/chovat se jako vrstevníci, potíže se se sebeovládáním

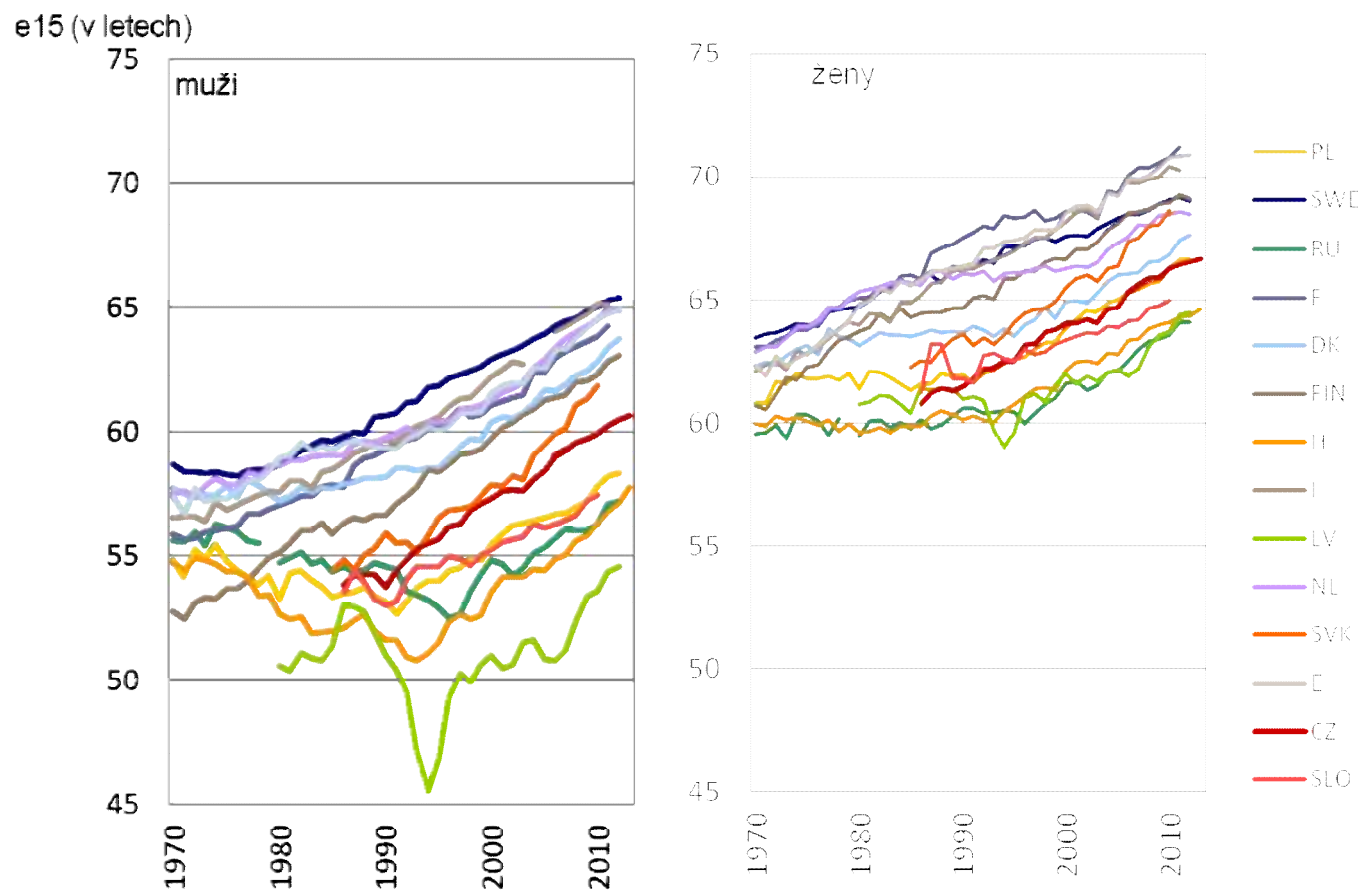
Střední adolescence (15-17 let) – pokr. distancování se od rodičů, spojení s vrstevníky, časté pocity všemohoucnosti mohou vést k rizikovému chování

Pozdní adolescence (18 – 21 let) - plná identifikovatelnost vlastního morálního kodexu, schopnost ovládat uspokojení

Epidemiologická situace v Evropě

Naděje dožití ve věku 15 let ve vybraných zemích Evropy (1970-2013)

9

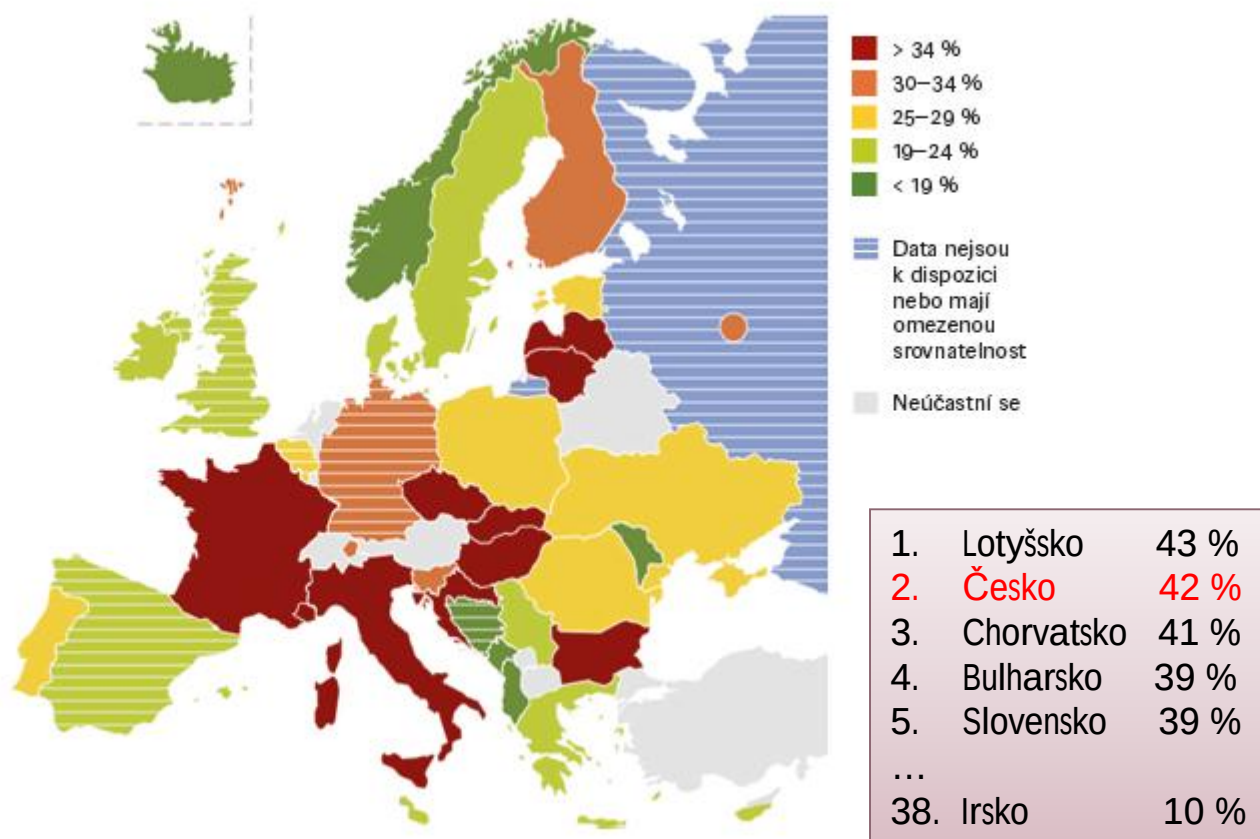
Zdroj dat: WHO, HFA-Database

Mládež a návykové látky v evropském kontextu

Prevalence kouření cigaret během 30 dní, ESPAD, 2011, 15–16 let

Obrázek 1.9 – Prevalence kouření cigaret v posledních 30 dnech, mládež ve věku 16 let, Evropa, ESPAD 2011 (%)

Zdroj: Hibell et al. 2012, str. 67

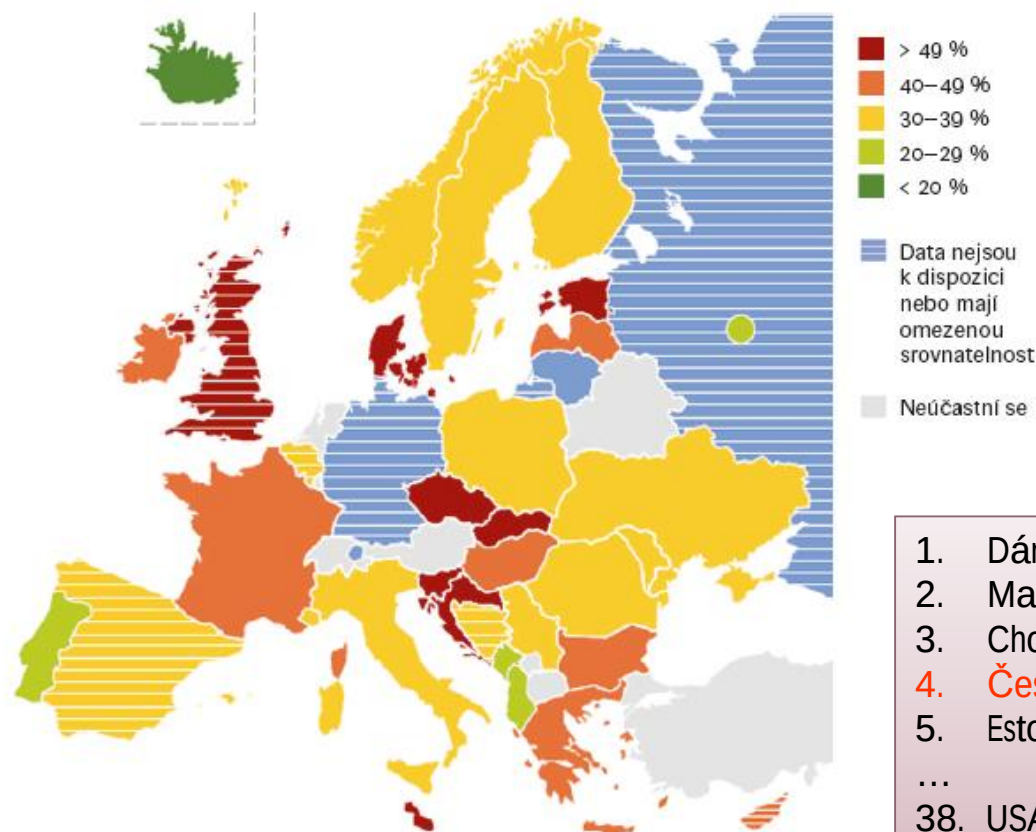
Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Mládež a návykové látky v evropském kontextu

Prevalence pití nadměř. dávek alkoholu při jedné příležitosti, ESPAD, 2011, 15–16 let

Obrázek 1.11 – Prevalence pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti (tj. pití 5 a více sklenic alkoholu) mezi všemi studenty celkem, ESPAD 2011 (%)

Zdroj: Hibell et al. 2012, str. 79

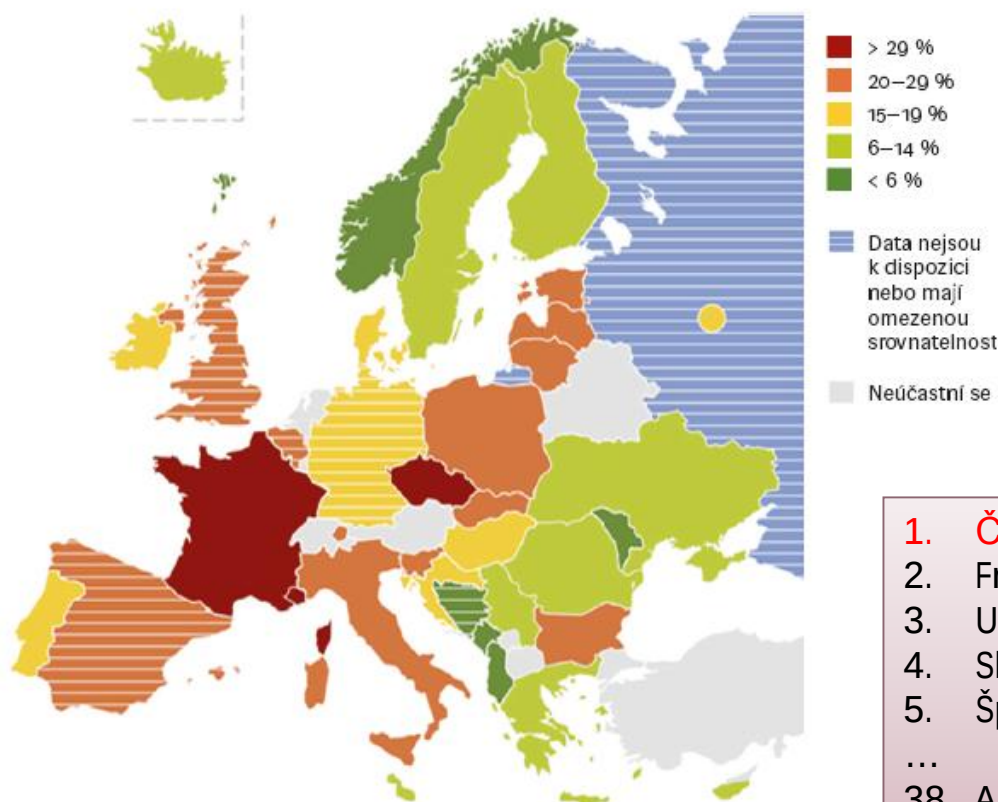
Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Mládež a návykové látky v evropském kontextu

Celoživotní prevalence užití konopných látek, ESPAD, 2011, 15–16 let

Obrázek 1.12 – Celoživotní prevalence užití konopných látek mezi studenty celkem, ESPAD 2011 (%)

Zdroj: Hibell et al. 2012, str. 89

Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Percepce rizika a rizikové chování v Evropě Konopí (N = 71 287, 15–16 let, ESPAD 2007)

13

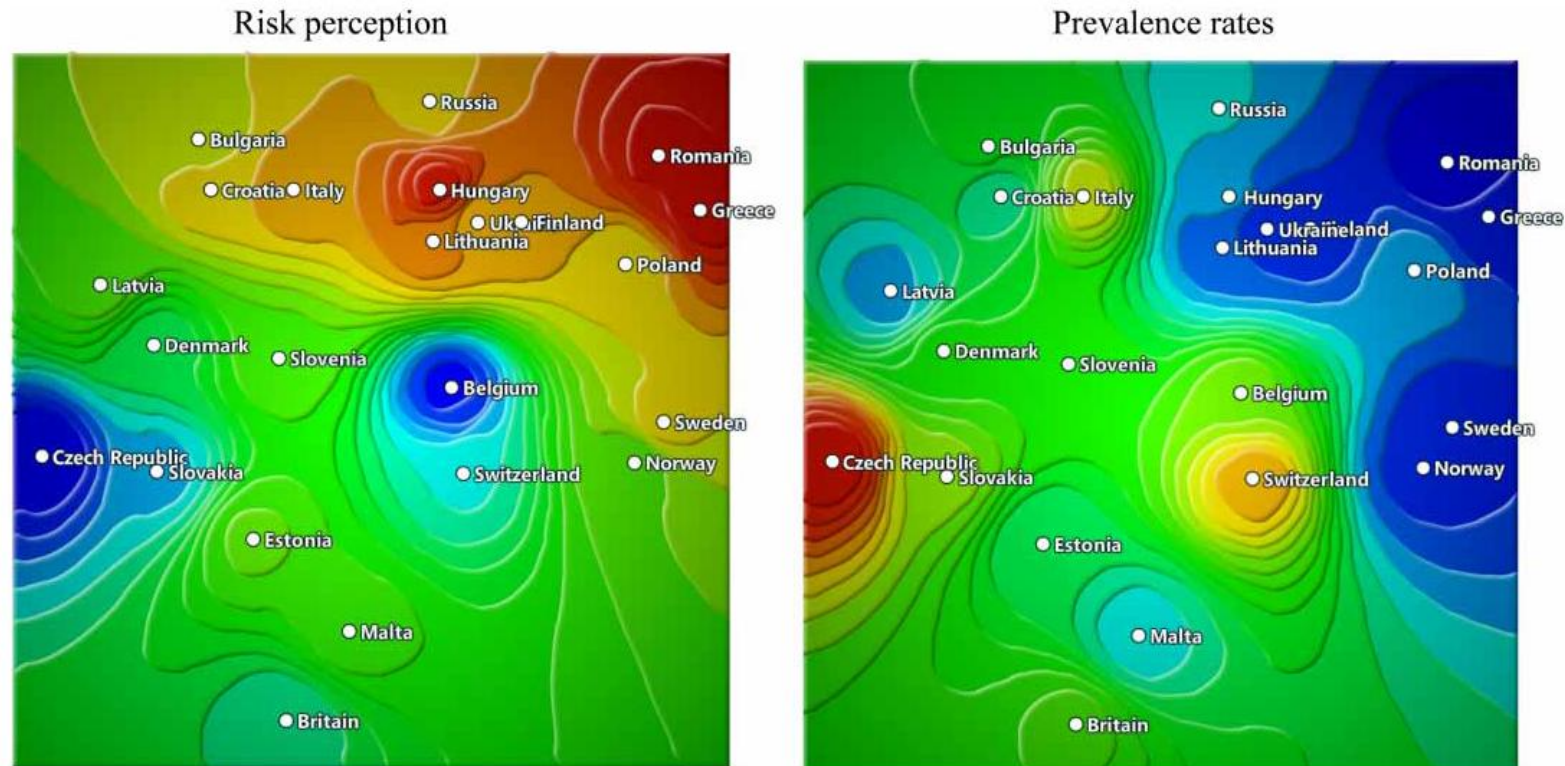
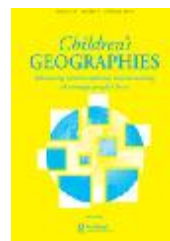

Figure 1. Sociomap of marijuana use – risk perception and prevalence rates (visualized by the heights), European adolescents.

Substance misuse and its risk perception in European teenagers

Dagmar Dzúrová^a, Jana Spilková^a & Martin Vraný^b

^a Department of Social Geography and Regional Development,
Charles University in Prague, Prague, Czech Republic

Percepce rizika a rizikové chování v Evropě

Kouření cigaret (N = 71 287, 15–16 let, ESPAD 2007)

14

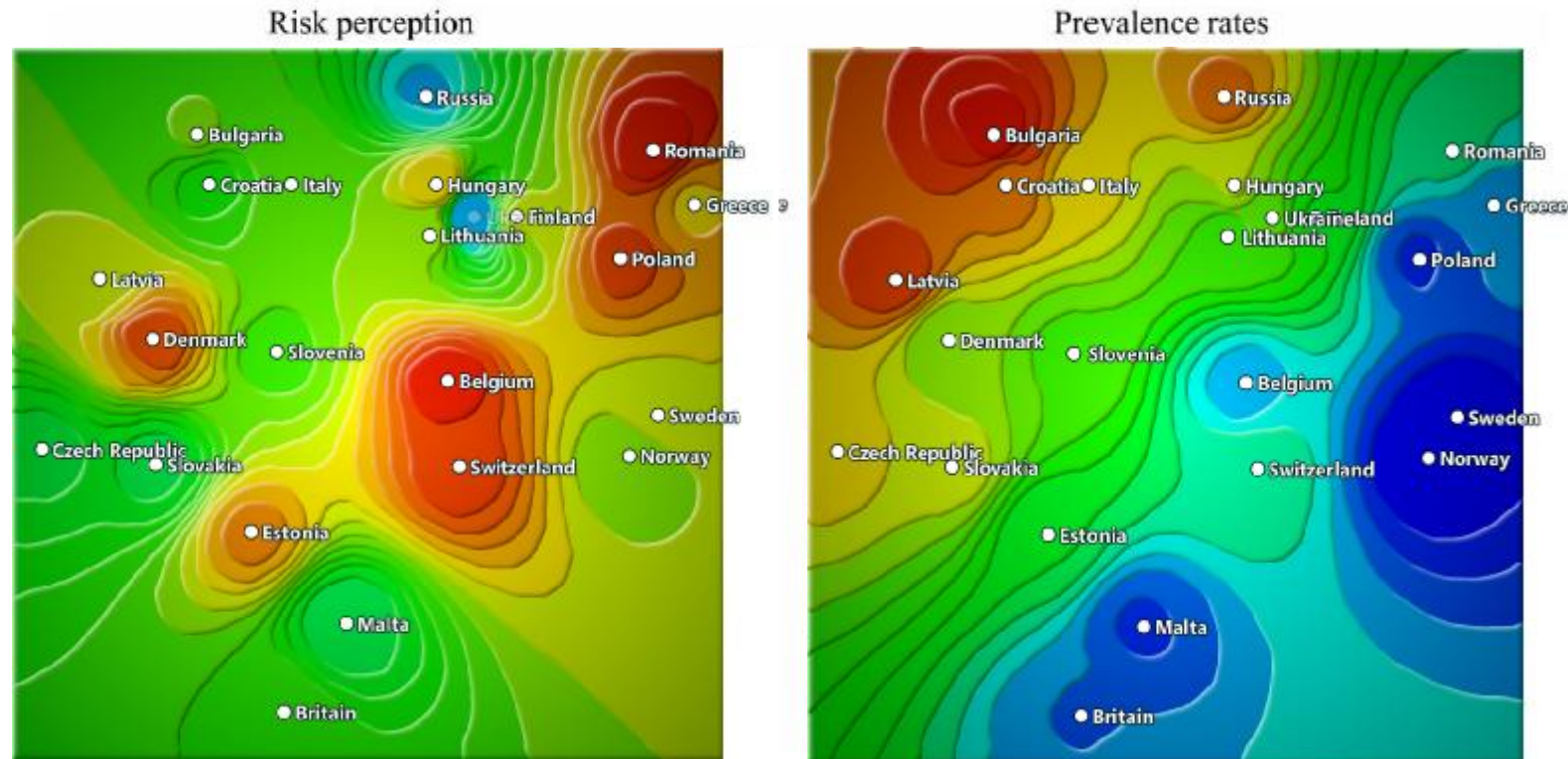
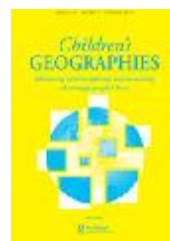

Figure 1. Sociomap of marijuana use – risk perception and prevalence rates (visualized by the heights),
Figure 2. Sociomap of cigaret smoking – risk perception and prevalence rates (visualized by the heights),
European adolescents.

Substance misuse and its risk perception in European teenagers

Dagmar Dzúrová^a, Jana Spilková^a & Martin Vraný^b

^a Department of Social Geography and Regional Development,
Charles University in Prague, Prague, Czech Republic

Syndrom rizikového chování (SRCH)

15

- “ **Pravidelné kuřáctví, nadměrná nárazová konzumace alkoholu a užívání nelegálních drog** - návykové látky, které zvyšují pravděpodobnost nepříznivých důsledků pro zdraví a které přispívají k hlavním příčinám nemoci a úmrtnosti
- “ Rizikové a protektivní faktory, behaviorální volby
- “ Převaha rizikových faktorů a absence ochranných faktorů vede k rizikovému životnímu stylu nebo k SRCH
- “ Důsledkem rizikového životního stylu v dospívání jsou dopady zejména na: zdraví, sociální role a osobní vývoj
- “ Celková struktura rizik. a prot. faktorů není stálá, ale dynamicky se mění v závislosti na změnách sociálního a fyzického prostředí

Syndrom rizikového chování, co posilovat, co oslabovat? Česko, 15–16 let, ESPAD, 2007 (N=7 616)

16

Tabulka 3.1 – Vzájemné asociace mezi rizikovým užíváním tří vybraných návykových látek u adolescentů, Česko, ESPAD, 2007

Mantel-Haenszelův poměr šancí (Ano/Ne)	Nárazové pití alkoholu		Užívání marihuany	
	Poměr šancí	95% CI	Poměr šancí	95% CI
Denní kouření cigaret	4,71	(4,197–5,274)	8,29	(7,278–9,435)
Nárazové pití alkoholu	.	.	4,45	(3,911–5,055)

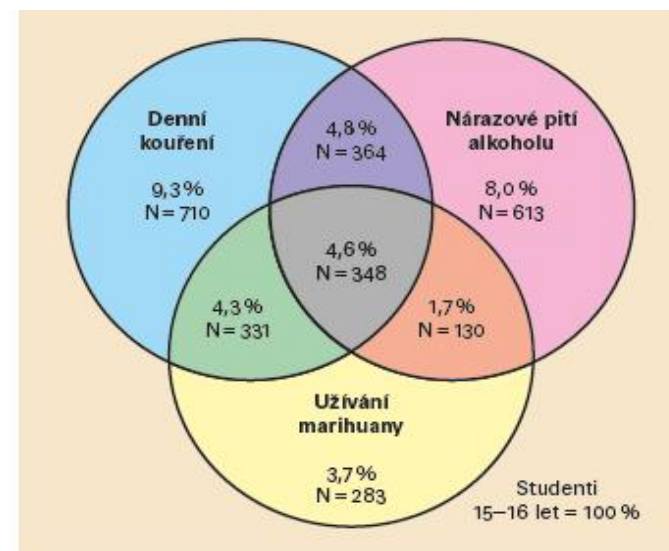

Multiple health risk behaviour in Czech adolescents: Family, school and geographic factors

Ladislav Kázmér^a, Dagmara Dzúrová^{d,*}, Ladislav Csémy^b, Jana Spilková^a

Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Obrázek 3.2 – Prevalence rizikového užívání návykových látek mezi adolescenty, Česko, ESPAD, 2007 (N = 7 616)

Sonda do zdravotně rizikového chování české mládeže

On-line šetření GeoQol, 2014

17

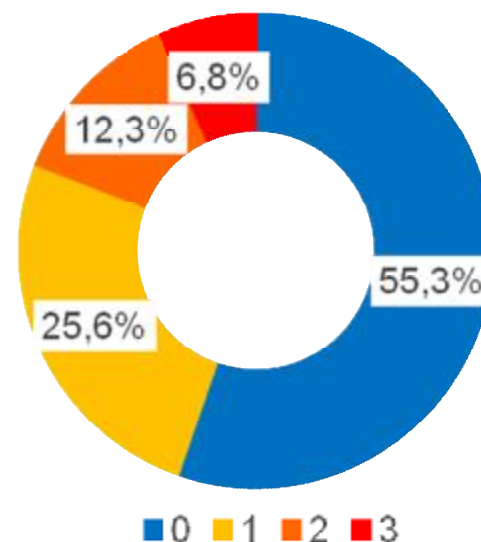
Charakteristika souboru

- q N = 1 025 žáků, věk 14–15 let
- q 35 základních škol – 18 Praha, 17 ostatní města

Prevalence

- q 14 % kouření cigaret
- q 34 % nadměrná konzumace alkoholu
- q 22% zkušenost s užitím marihuany

Struktura podle SRCH

0 – bez rizikového chování
3 – tři formy rizikového chování

Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Matka – denní kuřačka =1

Binární logistická regrese

18

Denní kuřák
Užití marihuany
Konzumace alkoholu

SRCH

Variables in the Equation

	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
		Lower	Upper
Step 1 ^a C8_Alkohol	,736	,503	1,078
C12_Marihuana	2,028	1,364	3,015
C4_Denni_kurak	3,566	2,297	5,537
Constant	,161		

a. Variable(s) entered on step 1: C8_Alkohol, C12_Marihuana, C4_Denni_kurak.

Denní kuřák 3,5 x častější,
pokud matka denní kuřák

Variables in the Equation

	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
		Lower	Upper
Step 1 ^a SRCH			
SRCH(1)	1,130	,748	1,707
SRCH(2)	3,135	2,017	4,871
SRCH(3)	4,434	2,604	7,550
Constant	,160		

a. Variable(s) entered on step 1: SRCH.

3 SRCH 4x častější ,
pokud matka denní kuřák

20

R. Jessor – teorie problémového chování

Odhad faktorů pomocí analýzy rozhodovacích stromů

- § Multifaktoriální přístup k determinantám prostředí
- § Východiskem interakce jedince s prostředím
- § 3 domény odpovědné za chování:
 - § Behaviorální systém
 - § Osobnostní systém
 - § Východiskem interakce jedince s prostředím
- § V rámci domén proměnné s rizikovým či protektivním účinkem

Domény pro SRCH

Rizikové faktory – Protektivní faktory

Rodinná zátěž	Percipované fyzické prostředí zázemí školy	Percipované sociální prostředí	Osobnostní systém	Urbanisticko-geografické prostředí
Matka denní kuřák <u>ANO</u> – <u>NE</u>	Drogy a přílišná konzumace alkoholu <u>ANO</u> – <u>NE</u>	Spokojenost vztahu s otcem <u>ANO</u> – NE	Obliba školy ANO – <u>NE</u>	% zeleně v 500m zázemí školy <u>ANO</u> – <u>NE</u>
Otec denní kuřák	Rasové problémy	Spokojenost vztahu s matkou ANO – <u>NE</u>	Životní spokojenost <u>ANO</u> – NE	Míra nezaměstnanosti
Otec denní konzument alkoholu	Nepořádek na ulici	Trávení volného času s partou <u>ANO</u> – <u>NE</u>	Spokojenost se zdravotním stavem	Typy silniční sítě v zázemí školy
Matka denní konzument alkoholu	Násilí, vandalismus a zločinnost	Spokojenost vztahu s přáteli	Volný čas – hra na hudební nástroj	Město či městská část
Vzdělání otec	Přílišná doprava		Volný čas- sportuji	Typ bytové zástavby
Vzdělání matka	Opuštěné budovy v okolí školy			
	Špatné životní prostředí			
	Nedostatek sportovišť			

Prostředí domova a školy:

Případová studie – Praha

22

Výzkumná strategie - Smíšený výzkum

1) Dotazníkové šetření 2) Terénní šetření („hot-spoty“)

Nejproblematictější čtvrti:

Historické centrum či vnitřní město s klasickými činžovnými domy

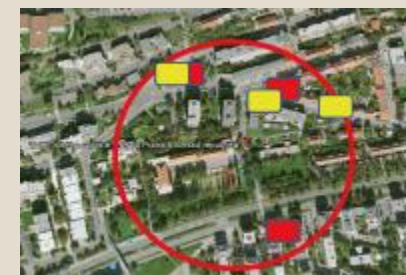

Table 4 Assessment of outdoor features of the home and school built environments by neighborhood types (means of component scores)

Neighborhood type	Home environment	School environment
Blocks of flats	.197	.010
New family houses in suburbia	-.329	-.153
Row houses	-.167	-.259
Older city apartment houses	-.021	.115
Newer apartment houses	-.056	.165
Family houses	-.052	-.051
Semi-detached houses	-.503	.111

Note: Means of relevant outdoor component scores for neighborhood types.

A higher positive score represents a more serious perception of the environment and higher levels of discomfort.

Perception of neighborhood environment and health risk behaviors in Prague's teenagers: a pilot study in a post-communist city

Jana Spilková*, Dagmar Džúrová and Michal Pitonák

Prostředí domova a školy: Případová studie – Praha

23

Table 6 Assessment of out/indoor school and home built environments and HRB's (means of component scores)

Comorbidity	School environment outdoor characteristics	School environment indoor characteristics	Home environment outdoor characteristics	Home environment indoor characteristics
Without HRB	-.072	-.129	-.194	-.074
One HRB	-.091	.350	.288	.085
Two and three HRB	.535	.082	.414	.204

Note: Means of the relevant component scores of HRB's.

A Higher positive score represents a more serious perception of the environment and higher levels of discomfort.

Bold - Higher scores.

International
Journal of Health
Geographics

 BioMed Central

Perception of neighborhood environment and health risk behaviors in Prague's teenagers: a pilot study in a post-communist city

Jana Spilková*, Dagmar Dzúrova and Michal Pitonak

Závěr studie

24

Z pohledu podpory zdravého životního stylu vyplývá ze závěrů studie *potřeba* zkvalitnění zázemí škol, zejména:

- rekultivací a rozšířením ploch veřejné zeleně a přístupných, udržovaných sportovišť,
- zajištěním ochranných zón v zázemí školy bez prodeje a užívání návykových látek (alkoholu, tabáku a drog).

Dzúrová, D., Csémy, L., Spilková, J., Lustigová, M. (ed):
Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku, SZÚ, 2015

Období dospívání

25

Vybrané studie

- § DZÚROVÁ, D., CSÉMY, L., SPILKOVÁ, J., LUSTIGOVÁ, M. (ed) (2015): ***Zdravotně rizikové chování mládeže v Česku***, SZÚ.
- § DZÚROVÁ, D., SPILKOVÁ, J., VRANÝ, M. (2015): Substance misuse and its risk perception in European teenagers, ***Children's Geographies***.
- § SPILKOVÁ, J., DZÚROVÁ, D., PITOŇÁK (2014): Perception of neighborhood environment and health risk behaviors in Prague's teenagers: a pilot study in a post-communist city, ***International Journal of Health Geographics***, 13:41.
- KÁŽMÉR, L., DZÚROVÁ, D., CSÉMY, L., SPILKOVA J. (2014): Multiple health risk behaviour in Czech adolescents: Family, school and geographic factors, ***Health &Place*** 29(2014)18–25.
- SPILKOVÁ J., DZÚROVÁ, D. (2012): Life style changes and risk behavior among Czech teenagers. ***Procedia - Social and Behavioral Sciences*** 50, 614-622.

Dospělá populace

26

Vybrané studie

- § SPILKOVA, J., DZUROVA, D., PIKHART, H. (2011): Inequalities in smoking in the Czech Republic: Societal or individual effects? **Health and Place**, 17, 215-221, (IF:3,158)
- § VESELY, A., DZUROVA, D. eds. (2011): Substance Use in a Comparative Perspective, The Case of Bulgaria, Czechia, Croatia, Romania and Slovakia, Karolinum, 273 s.
- § DZUROVA, D., SPILKOVA, J. PIKHART, H. (2010): Social inequalities in alcohol consumption in the Czech Republic: a multilevel analysis. **Health and Place**. 2010 May;16(3):590-7

- § M M SCHAAP, A E KUNST, M LEINSALU, E REGIDOR, O EKHOLM, D DZUROVA, U HELMERT, J KLUMBIENE, P SANTANA, J P MACKENBACH (2008): Effect of nationwide tobacco control policies on smoking cessation in high and low educated groups in 18 European countries, **Tobacco Control**, 17, 4, 248-255.
- § DZÚROVÁ, D., BRAŽINOVÁ, A., DRAGOMIRECKÁ, E. (2008): Mental Health Status of the Czech and Slovak Population, In: R.M. Scheffler, M. Potůček (eds): **Mental Health Care Reform, in the Czech and Slovak Republics, 1989 to the present**, Karolinum Press, University of California a Univerzita Karlova v Praze, 39-80.

Přírodovědecká fakulta
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Pijeme na cizí zdraví a ničíme si vlastní

(Jerome Klapka Jerome)

Děkuji za pozornost

Centrum výzkumu zdraví, kvality života a životního stylu